

фармакопею Румунії, Франції, Німеччини, Португалії та Швеції. Закордоном цю траву культивують давно. В США гісоп вирощують у 13 штатах. Американські фахівці стверджують, що гісоп є дуже економічно вигідною культурою, бо окрім цінної лікарської сировини та застосування в їжу ще є гарним медоносом, так як дає бджолам багато ароматичного нектару і квіткового пилку. Нектарний диск розташовується в квітках гісопу під плідником. Мед з нього належить до розряду найкращих сортів.

В даний час вченими в гісопі лікарському виявлено значну кількість вітамінів, мінеральних солей та інших біохімічних з'єднань. ефірна олія гісопу містить: глікозиди, тонічні і смакові речовини, що покращують кулінарну якість продуктів, змінюють консистенцію, роблячи її більш ніжною, збуджують діяльність органів травлення, викликають апетит, значно посилюють засвоюваність поживних елементів, сприятливо впливають і на обмін речовин в організмі, покращують діяльність нервової і серцево-судинної систем. Бактерицидні властивості роблять його відмінними консервантом.

Для отримання цінної сировини гісопу в умовах півдня України необхідно розробити агротехнічні прийоми вирощування цієї культури в сучасних агроценозах, які забезпечать його високі економічні та якісні показники не порушуючи екологічної рівноваги.

**УДК 633.81 (477.7)**

## **РОЗРОБКА ПРИЙОМІВ ВИРОЩУВАННЯ ЛАВАНДИ ВУЗЬКОЛИСТОЇ *LAVANDULA ANGUSTIFOLIA* L. В УМОВАХ ПІВДЕННОГО СТЕПУ УКРАЇНИ**

**Манушкіна Т. М., канд. с.-г. наук, доцент  
Миколаївський національний аграрний університет**

Лаванда вузьколиста (*Lavandula angustifolia* L., *Lavandula vera* L.) – одна з основних ефіроолійних культур, що вирощуються в Україні. Ефіроолійна продукція лаванди (ефірна олія, конкрет, абсолют, біоконцентрат) знаходить широке застосування в парфюмерно-косметичній, харчовій та фармацевтичній промисловості. Загальновідомо, що ефіроолійні рослини мають високу бактерицидність, радіопротекторність, містять біологічно активні речовини, амінокислоти, мікроелементи. Лаванда – це багаторічна рослина, що характеризується протиерозійними властивостями, може вирощуватися на еродованих, малопродуктивних, кам'янистих ґрунтах. Вирощування лаванди забезпечує і такі позитивні екологічні процеси, як збільшення біорізноманіття в агроєкосистемах, очищення повітря від

патогенних бактерій за рахунок виділення ефірної олії з антисептичними властивостями, естетична краса у фазу цвітіння, цінний медонос.

Для інтродукції лаванди в специфічні природно-кліматичні умови півдня України з посушливо-суховійними явищами і помірно-континентальним кліматом актуальним є вивчення морфо-біологічних особливостей та продуктивності лаванди. Лаванда – рослина південного клімату, світлолюбна, посухостійка і теплолюбна, але при дії екстремально низьких для зони Південного Степу України температур (порядку -25-30 °С), спостерігається пошкодження тканин рослин, особливо при відсутності сніжного покриву. У зв'язку з цим для оцінки успішності інтродукції лаванди основним критерієм є відношення рослин до зниження температури в зимовий період, особливо при відсутності снігового покриву, що характерно для півдня України.

У роді *Lavandula* L. спостерігається різноманіття видів і форм – мезофітів або мезоксерофітів з вираженою екологічною пластичністю, що визначає перспективність інтродукційного дослідження окремих видів. Рід *Lavandula* включає більше 28 видів, поширених на території від Канарських островів до Індії і Пакистану. У роботах О. К. Кустової встановлено, що успішність інтродукції на південний схід *L. angustifolia* склала 10 балів (перспективна рослина).

Під час інтродукції виду необхідно оцінити його алелопатичну активність. У роботі Л. Д. Юрчак розглянуто алелопатичні особливості провідних ефіроносів впродовж онтогенезу та вплив екологічних умов на їх проявлення. Розкрито роль фізіологічно активних речовин ароматичних рослин та супутнього мікробного ценозу у формуванні явища ґрунтової між шавлією мускатною, лавандою вузьколистою, м'ятою перцевою та іншими культурами. Доведено комплексний характер алелопатичної взаємодії та післядії цих речовин в системі функціонування агрофітоценозів. Обґрунтовано необхідність чергування ароматичних рослин в сівозмінах.

Одержані позитивні результати свідчать про перспективність досліджень з вивчення біології і біохімії, продуктивності й особливостей вирощування лаванди в умовах Миколаївської області для визначення доцільності введення даної рослини у культуру в зоні Південного Степу України.

Мета досліджень: вивчити морфо-біологічні особливості, продуктивність рослин та розробити прийоми вирощування лаванди вузьколистої в умовах Південного Степу України.

Експериментальну роботу проводили на базі ФГ «Агролайф» Вітовського району Миколаївської області у 2016-2017 рр.

У наших дослідженнях вивчали вплив стимуляторів росту Радостим та Стимпо (Агробіотех, Україна) на розвиток і продуктивність рослин. Ці препарати рекомендовані для обробки деревних рослин під час інтродукції, підсилюють імунітет та стійкість до несприятливих факторів навколишнього середовища.

На основі проведених експериментальних досліджень встановлено, що рослини лаванди третього року вирощування характеризувалися в умовах Південного Степу України достатньо високою морозостійкістю – 82,7-98,1 %. Найбільший стимулюючий ефект на процеси росту у рослин лаванди виявлено за обробки рослин біостимулятором Стимпо: сформувалися пагони висотою 62,4-78,4 см, діаметр куща – 60,2-72,4 см, кількість суцвіть – 285,4-352,0 шт./кущ.

Оптимальні параметри структури урожаю сформувалися у рослин лаванди за обробки біостимулятором Стимпо: довжина суцвіття 5,8-7,4 см, кількість кілець у суцвітті 5,9-7,1 шт. Не істотно впливала обробка біостимуляторами на кількість квіток у напівкільці, цей показник у сортів коливався у межах 4,2-4,9 шт.

Найбільша урожайність лаванди сформувалася у варіанті із обробкою рослин біостимулятором Стимпо: у сорту Степова – 6,6 т/га, у сорту Синева – 7,6 т/га, у сорту Вдала – 6,0 т/га. Приріст до контролю у даному варіанті становив 1,3, 2,3 і 0,7 т/га відповідно по сортах.

Масова частка ефірної олії у рослинній сировині лаванди не залежала від обробки стимуляторами росту, і відрізнялася залежно від генотипу рослини. Найбільша масова частка ефірної олії зафіксована у сорту Вдала – 2,30-2,32 %, що на 0,38-0,40 % більше порівняно із контролем. Найбільший збір ефірної олії відмічено у варіанті з використанням біостимулятора Стимпо: у сорту Степова 127,36 кг/га, у сорту Синева – 142,34 кг/га, у сорту Вдала – 139,17 кг/га. Прибавка порівняно із контролем становила 25,66, 40,64 і 37,47 кг/га відповідно по сортах.

**УДК 633.81**

### **ВПЛИВ БІОПРЕПАРАТІВ НА РІСТ І РОЗВИТОК РОСЛИН, УРОЖАЙНІСТЬ ТА ЯКІСТЬ КОРІАНДРА ПОСІВНОГО В УМОВАХ ЗМІНИ КЛІМАТУ**

**Манушкіна Т. М.**, канд. с.-г. наук, доцент

**Леонова Т. М.**, студентка

**Кібко Т. В.**, студентка

*Миколаївський національний аграрний університет*

Найбільші посівні площі серед ефіроолійних культур в Україні займає коріандр. Плоди коріандру містять від 0,8 до 1,2 % цінної ефірної олії, яку широко використовують у харчовій, консервній, фармацевтичній, миловарній промисловості. З олії коріандру добувають ароматичні речовини: ліналол, гераніол, іонон та ін. Крім ефірної насіння коріандру містить до 24% жирної олії, яку використовують для технічних потреб. Також це цінна медоносна